ขอบเขตความรับผิดของกรรมการตรวจสอบภายหลังพ้นตำแหน่ง: วิเคราะห์ภายใต้กฎหมายบริษัทมหาชนและกฎหมายหลักทรัพย์*

The Scope of Post-Tenure Liability of Audit Committee Members: An Analysis under the Thai Public Limited Companies Act and Securities Law

นพดล ปกรณ์นิมิตดี

Noppadon Pakonnimiddee

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต 52/347 หมู่บ้านเมืองเอก ถ.พหลโยธิน ต.หลักหก อ.เมือง จ.ปทุมธานี 12000
Assistant Professor Dr.
Faculty of Law, Rangsit University, 52/347 Muang Ek Village, Phaholyothin Road, Lak Hok Subdistrict, Muang District, Pathum Thani 12000
Corresponding author E-mail: Noppadon.pa@rsu.ac.th
(Received: May 25, 2026; Revised: August 10, 2026; Accepted: August 10, 2026)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขอบเขตความรับผิดทางกฎหมายของกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียนของไทย โดยครอบคลุมทั้งความรับผิดทางแพ่งและความรับผิดทางอาญา ทั้งในช่วงระหว่างดำรงตำแหน่งและภายหลังพ้นจากตำแหน่ง โดยมุ่งวิเคราะห์ฐานความรับผิดภายใต้พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ตลอดจนหลักกฎหมายทั่วไปเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดของกรรมการบริษัท งานวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์เชิงนิติศาสตร์ (doctrinal research) โดยพิจารณาบทบัญญัติกฎหมาย แนวคำพิพากษา และหลักเกณฑ์กำกับดูแลกิจการที่ดี

ผลการศึกษาพบว่า กรรมการตรวจสอบอาจต้องรับผิดทั้งในทางแพ่งและทางอาญา หากการกระทำหรือการละเลยต่อหน้าที่ในระหว่างดำรงตำแหน่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่บริษัท ผู้ถือหุ้น หรือบุคคลภายนอก โดยความรับผิดดังกล่าวมิได้สิ้นสุดลงโดยอัตโนมัติเมื่อพ้นจากตำแหน่ง ทั้งนี้ ความรับผิดทางแพ่งอาจเกิดจากการฝ่าฝืนหน้าที่ความระมัดระวังและความซื่อสัตย์สุจริต ส่วนความรับผิดทางอาญาอาจเกิดขึ้นในกรณีที่มีการกระทำอันเป็นความผิดตามกฎหมายหลักทรัพย์ เช่น การเปิดเผยข้อมูลอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงอันควรต้องแจ้ง อย่างไรก็ดี กฎหมายไทยยังขาดบทบัญญัติที่กำหนดขอบเขตความรับผิดของกรรมการตรวจสอบอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในกรณีภายหลังพ้นตำแหน่ง ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในการบังคับใช้กฎหมาย

* บทความวิจัยนี้จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดทางกฎหมายของกรรมการตรวจสอบภายหลังการลาออกจากตำแหน่งในบริษัทจดทะเบียน” ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัย ปีการศึกษา 2567 มหาวิทยาลัยรังสิต

บทความวิจัยนี้เสนอให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับขอบเขตและระยะเวลาความรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญาของกรรมการตรวจสอบ รวมถึงการพัฒนามาตรฐานการใช้ดุลพินิจและกลไกคุ้มครองกรรมการที่ปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการคุ้มครองผู้ลงทุนและการส่งเสริมธรรมาภิบาลในบริษัทจดทะเบียน

คำสำคัญ: กรรมการตรวจสอบ, บริษัทจดทะเบียน, การลาออกของกรรมการ

Abstract

This article aims to examine the scope of legal liability of audit committee members in Thai listed companies, encompassing both civil and criminal liabilities during and after their tenure. The study analyses the grounds of liability under the Public Limited Companies Act, B.E. 2535 (1992) and the Securities and Exchange Act, B.E. 2535 (1992), as well as general legal principles concerning the duties and liabilities of company directors. This research employs a doctrinal legal research methodology, evaluating statutory provisions, judicial precedents, and corporate governance standards.

The findings indicate that audit committee members may incur civil and criminal liability if their actions or omissions of duties during their term of office result in damage to the company, shareholders, or third parties. Such liability does not automatically cease upon their vacating office. Civil liability may arise from a breach of the duty of care and the duty of loyalty, while criminal liability may occur in instances of offences under securities law, such as the disclosure of false information or the concealment of material facts that ought to be disclosed. Nevertheless, Thai law still lacks explicit provisions defining the precise scope of liability for audit committee members, particularly in post-tenure scenarios, leading to legal uncertainty in enforcement.

This article proposes the establishment of clear criteria regarding the scope and limitation periods for both the civil and criminal liabilities of audit committee members. It further recommends the development of standards for discretionary power and protective mechanisms for directors acting in good faith, in order to achieve a balance between investor protection and the promotion of corporate governance in listed companies.

Keywords: Audit Committee, Listed Company, Resignation of Director

1. บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

กรณีศึกษาของบริษัท สตาร์ค คอร์เปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) (STARK) ในปี 2566 นับเป็นกรณีสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในตลาดทุนไทย ภายหลังสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ตรวจพบพฤติการณ์เกี่ยวกับการตกแต่งงบการเงินและการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ และได้กล่าวโทษบริษัทและบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) เพื่อดำเนินการตามกฎหมายเหตุการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับประสิทธิภาพของระบบกำกับดูแลกิจการของบริษัทจดทะเบียน โดยเฉพาะบทบาทและความรับผิดชอบของคณะกรรมการตรวจสอบ ซึ่งมีหน้าที่สอบทานรายงานทางการเงิน ประเมินระบบการควบคุมภายใน และกำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎหมายและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อคุ้มครองผู้ถือหุ้นและผู้ลงทุน[1]

ปรากฏการณ์ในลักษณะทำนองคล้ายคลึงเหตุดังกล่าวนี้มิใช่เหตุการณ์แรกที่เกิดในตลาดทุนไทยหลายครั้งเมื่อเกิดคดีอื้อฉาวของบริษัทจดทะเบียน นอกจากกรรมการผู้บริหารที่ต้องรับผิดชอบโดยตรงแล้ว ยังมีข้อคำถามไปยังคณะกรรมการตรวจสอบว่าทำหน้าที่กันอย่างไร อันนำมาซึ่งเรื่องราวอื้อฉาวดังกล่าว ภายหลังจากคดีอื้อฉาวของบริษัทจดทะเบียนเป็นที่รับรู้ของผู้คนในสังคม กรรมการผู้มีอำนาจบริหารและกรรมการอิสระ (รวมถึงกรรมการตรวจสอบ) ต่างก็พากันลาออกจากบริษัท S ซึ่งการลาออกของกรรมการดังกล่าวทำให้เกิดประเด็นข้อกฎหมายที่สำคัญว่า “ความรับผิดของกรรมการที่ลาออกไปแล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรรมการตรวจสอบ ยังคงมีอยู่หรือไม่” จากกรณีศึกษาดังกล่าว ทั้งนี้ กรรมการตรวจสอบเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี เนื่องจากเป็นกรรมการอิสระที่มาจากบุคคลภายนอก ทำหน้าที่ตรวจสอบตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประกาศของตลาดหลักทรัพย์ฯ

หากการลาออกของกรรมการตรวจสอบทำให้ความรับผิดทางกฎหมายเป็นอันยุติโดยสิ้นเชิง และกรรมการตรวจสอบอาจไม่ต้องรับผิดเป็นส่วนตัวหากการกระทำทั้งหลายได้ผ่านความเห็นชอบจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นแล้ว ก็เท่ากับว่ากลไกคณะกรรมการตรวจสอบตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีอันเป็นความหวังของผู้ถือหุ้นรายย่อยไม่อาจใช้การได้ในทางปฏิบัติ เมื่อความเสียหายของบริษัทจดทะเบียนมีจำนวนมากมายมหาศาลและกระทบต่อผู้มีส่วนได้เสียจำนวนมากในสังคม การศึกษาขอบเขตความรับผิดทางกฎหมายของกรรมการตรวจสอบภายหลังพ้นจากตำแหน่งไปแล้วจึงเป็นประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่ควรได้รับการศึกษาวิเคราะห์อย่างเร่งด่วน เพื่อให้เกิดความกระจ่างและนำไปสู่การพัฒนากฎหมายและระบบกำกับดูแลกิจการของไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

---

[1] สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, “ก.ล.ต. กล่าวโทษบุคคลรวม 10 ราย ต่อ DSI กรณีตกแต่งงบการเงินของ STARK เปิดเผยข้อความอันเป็นเท็จในแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์ และกระทำโดยทุจริตหลอกลวง,” สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2569, https://www.sec.or.th/TH/Pages/News_Detail.aspx?SECID=10024

ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์ว่า กรรมการตรวจสอบที่ลาออกไปแล้วยังคงต้องรับผิดทางแพ่งและทางอาญาสำหรับการกระทำที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ตนดำรงตำแหน่งอยู่หรือไม่ ภายใต้พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 โดยศึกษาจากกรณีบริษัท STARK เป็นกรณีศึกษาตัวอย่างที่เป็นปัจจุบัน เพื่อนำสู่การวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ (สหรัฐอเมริกาและสิงคโปร์) และ**นำเสนอแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายไทยบางฉบับในประเด็นที่จำเป็นเพื่อกำหนดความรับผิดของกรรมการตรวจสอบให้ต้องร่วมรับผิดกับกรรมการบริษัทจดทะเบียนคนอื่นในฐานความผิดที่ควรรับผิดร่วมกัน ให้มีความชัดเจนและเป็นธรรมยิ่งขึ้น**

1.2 คำถามวิจัย

การลาออกจากตำแหน่งของกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียนของไทยภายหลังพ้นตำแหน่งทำให้กรรมการตรวจสอบที่พ้นตำแหน่งได้หลุดพ้นจากภาระความรับผิดทางกฎหมายในทุกกรณีจริงหรือไม่

2. ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และความหมายของกรรมการตรวจสอบ

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว พบว่าแม้จะมีการศึกษาบทบาทของคณะกรรมการตรวจสอบในด้านโครงสร้างและหน้าที่กำกับดูแลอย่างกว้างขวาง แต่งานศึกษาวิจัย หรือบทความที่วิเคราะห์เฉพาะความรับผิดทางกฎหมายของกรรมการตรวจสอบภายหลังการพ้นจากตำแหน่งโดยเฉพาะในบริบทของกฎหมายบริษัทมหาชนของไทย ยังมีอยู่จำนวนน้อย หรือแทบไม่มี หรืออาจกล่าวได้ว่างานศึกษาซึ่งมีจำนวนจำกัดนี้จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเฉพาะกับความรับผิดทางกฎหมายของกรรมการตรวจสอบ โดยแท้ ดังนั้นบทความวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาประเด็นดังกล่าวโดยวิเคราะห์บทบัญญัติของกฎหมายไทยความรับผิดทางกฎหมายของกรรมการตรวจสอบภายหลังการพ้นจากตำแหน่ง เปรียบเทียบกับแนวคิดในกฎหมายต่างประเทศ

ทฤษฎีนิติบุคคลและตัวแทน (Legal Personality & Agency Theory)

ในการพิจารณาสถานภาพทางกฎหมายของบริษัท จำเป็นต้องทำความเข้าใจผ่านทฤษฎีนิติบุคคลและตัวแทน (Legal Personality and Agency Theory) ซึ่งปรากฏแนวคิดหลักที่เพิ่มเติมเข้ามาระหว่างทฤษฎีสมมติ (Fiction Theory) และทฤษฎีสัจนิยม (Realist Theory) โดยในทัศนะของ Sir John Salmond นักกฎหมายผู้ทรงอิทธิพลได้อธิบายสถานะของนิติบุคคลตามแนวทางทฤษฎีสมมติว่า นิติบุคคลคือ “บุคคลสมมติ” (Fictitious Person) ที่เกิดขึ้นจากการรับรองของกฎหมายและมีสถานะแยกต่างหากจากบุคคลธรรมดา[2]

[2] John H. Farrar, “Salmond and Corporate Theory,” *Victoria University of Wellington Law Review* 38, no. 4 (2008): 925-934, https://doi.org/10.26686/vuwlr.v38i4.5542.

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเปรียบเทียบกับทฤษฎีสัจนิยมสะท้อนให้เห็นความแตกต่างในทางปรัชญากฎหมายอย่างสำคัญ โดยทฤษฎีสัจนิยมมองว่านิติบุคคลมิใช่เพียงสิ่งที่กฎหมายอุปโลกน์ขึ้นตามที่ Salmond ได้อธิบายไว้ แต่เป็นหน่วยทางสังคมที่มีเจตจำนงร่วมกัน (Collective Will) ของกลุ่มบุคคล ส่งผลให้สถานะของกรรมการเปรียบเสมือน “อวัยวะ” (Organ) ของบริษัทที่กระทำการในนามขององค์กรโดยตรง ซึ่งแตกต่างจากมุมมองของทฤษฎีสมมติที่เห็นว่ากรรมการเป็นเพียง “ตัวแทน” (Agency) ของบุคคลสมมติเท่านั้น[3]

แนวคิดการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบอาจมีรากฐานมาจากทฤษฎีและเหตุการณ์สำคัญ อันได้แก่

1. ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory)

ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถือหุ้นในฐานะผู้มอบอำนาจ (principals) และผู้บริหารในฐานะผู้รับมอบอำนาจ (agents) โดย Jensen and Meckling (1976)[4] เสนอแนวคิดเรื่องต้นทุนตัวแทนและความขัดแย้งทางผลประโยชน์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการกำกับดูแลกิจการและบทบาทของคณะกรรมการตรวจสอบ

2. เหตุการณ์อื้อฉาวทางบัญชี (Accounting Scandals)

ในสหรัฐอเมริกา เหตุการณ์อื้อฉาวทางบัญชีในสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะกรณี Enron และ WorldCom เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้มีการออกกฎหมาย Sarbanes-Oxley Act of 2002 เพื่อยกระดับการกำกับดูแลกิจการและความน่าเชื่อถือของรายงานทางการเงิน[5]

3. หลักธรรมาภิบาล (Corporate Governance Principles)

คณะกรรมการตรวจสอบถูกมองว่าเป็นองค์ประกอบหลักของหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี โดย OECD (2015) ระบุว่าการมีคณะกรรมการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเสริมสร้างความโปร่งใสและความรับผิดชอบของบริษัท

แนวคิดเรื่องคณะกรรมการตรวจสอบ (Audit Committee) เป็นกลไกเชิงองค์กรในการกำกับดูแลกิจการที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อสร้างหลักประกันความโปร่งใสในการดำเนินธุรกิจ โดยเฉพาะในบริษัทจดทะเบียนที่ต้องเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ คณะกรรมการตรวจสอบมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบความถูกต้องของรายงานทางการเงิน การปฏิบัติตามกฎหมาย และการคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นและผู้มีส่วนได้เสีย

---

[3] วรรณี ปิยะอารีธรรม, “ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล: ศึกษาเฉพาะกรณีความรับผิดตามประมวลกฎหมายอาญา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), 26, 73, 75.

[4] Michael C. Jensen and William H. Meckling, “Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure,” *Journal of Financial Economics* 3, no. 4 (1976): 305–360.

[5] Sarbanes-Oxley Act of 2002, Pub. L. No. 107-204, 116 Stat. 745 (2002).

2.1 ความหมายและสถานะทางกฎหมายของกรรมการตรวจสอบ

สำหรับนิยามของคำว่า “คณะกรรมการตรวจสอบ” นั้น พบว่าจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศและระบบกฎหมาย สำหรับกฎหมายของไทยไม่มีบทนิยามเฉพาะของคำว่า “คณะกรรมการตรวจสอบ” อยู่ในพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 โดยตรง แต่ปรากฏในประกาศคณะกรรมการกำกับตลาดทุน (ก.ล.ต.) ได้กำหนดให้คณะกรรมการตรวจสอบเป็น “คณะบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งโดยคณะกรรมการบริษัทมหาชนจำกัดเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตรวจสอบและให้ความเห็นเกี่ยวกับความถูกต้องครบถ้วนของรายงานการเงิน ระบบควบคุมภายใน และการปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง”[6]

กรรมการตรวจสอบเป็นกลไกสำคัญของการกำกับดูแลกิจการที่ดี โดยได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการบริษัทให้ทำหน้าที่กำกับ ติดตาม และสอบทานการดำเนินงานของบริษัทในประเด็นที่มีนัยสำคัญต่อความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของกิจการ ทั้งนี้ ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของกรรมการตรวจสอบมิได้มีลักษณะเป็นการบริหารกิจการแทนฝ่ายจัดการ หากแต่เป็นการตรวจสอบและประเมินความเพียงพอของระบบการกำกับดูแล เพื่อสนับสนุนให้คณะกรรมการบริษัทสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาลและกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในด้านการกำกับดูแลทางการเงิน กรรมการตรวจสอบมีหน้าที่สอบทานรายงานทางการเงินของบริษัทเพื่อให้ข้อมูลที่เปิดเผยมีความถูกต้อง ครบถ้วน และเชื่อถือได้ รวมทั้งประเมินความเพียงพอและประสิทธิผลของระบบควบคุมภายใน ระบบตรวจสอบภายใน และระบบบริหารความเสี่ยงขององค์กร ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแต่งตั้ง โยกย้าย หรือเลิกจ้างหัวหน้าหน่วยงานตรวจสอบภายใน เพื่อให้การตรวจสอบภายในสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเป็นอิสระและมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ กรรมการตรวจสอบยังมีบทบาทในการกำกับดูแลให้บริษัทปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ข้อกำหนดของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจของบริษัท รวมถึงการพิจารณาคัดเลือกและเสนอแต่งตั้งผู้สอบบัญชีอิสระ ตลอดจนพิจารณาความเหมาะสมของค่าตอบแทน และจัดให้มีการประชุมร่วมกับผู้สอบบัญชีโดยไม่มีฝ่ายจัดการเข้าร่วมอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง เพื่อส่งเสริมความเป็นอิสระในการตรวจสอบ

อีกประการหนึ่ง กรรมการตรวจสอบมีหน้าที่พิจารณารายการที่เกี่ยวโยงกันและรายการที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ เพื่อให้การดำเนินรายการดังกล่าวเป็นไปตามกฎหมายและหลักเกณฑ์ของตลาดหลักทรัพย์ รวมทั้งคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของบริษัทและผู้ถือหุ้น นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่จัดทำรายงานของคณะกรรมการตรวจสอบเพื่อเปิดเผยไว้ในรายงานประจำปี โดยรายงานดังกล่าวต้องครอบคลุมความเห็นเกี่ยวกับรายงานทางการเงิน ระบบควบคุมภายใน การปฏิบัติตามกฎหมาย ความเหมาะสมของผู้สอบบัญชี รายการที่อาจมีความขัดแย้งทางผลประโยชน์ ตลอดจนผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการตรวจสอบในรอบปี

---

[6] ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, “คุณสมบัติและบทบาทของคณะกรรมการตรวจสอบ (Audit Committee),” สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2569, https://www.set.or.th/th/listing/listed-company/simplified-regulations/maintaining-status/audit-committee.

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากรรมการตรวจสอบจะได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการกำกับดูแลและการตรวจสอบ แต่ความรับผิดชอบดังกล่าวเป็นความรับผิดชอบต่อคณะกรรมการบริษัทโดยตรง มิใช่การรับโอนอำนาจบริหารกิจการของบริษัท ทั้งนี้ คณะกรรมการบริษัทยังคงเป็นผู้รับผิดชอบสูงสุดต่อการดำเนินงานของบริษัทและต่อบุคคลภายนอก ดังนั้น การพิจารณาความรับผิดของกรรมการตรวจสอบจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงขอบเขตหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและพฤติการณ์แห่งการกระทำหรือการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละกรณี มากกว่าการพิจารณาจากการดำรงตำแหน่งเพียงอย่างเดียว ซึ่งหลักการดังกล่าวมีความสำคัญต่อการศึกษาความรับผิดของกรรมการตรวจสอบภายหลังพ้นจากตำแหน่ง[7]

ในส่วนกฎหมายของสหรัฐอเมริกา: Sarbanes–Oxley Act of 2002 (SOX) มาตรา 301 กำหนดให้คณะกรรมการตรวจสอบของบริษัทจดทะเบียนมีอำนาจโดยตรงในการแต่งตั้ง กำหนดค่าตอบแทน และกำกับดูแลผู้สอบบัญชีอิสระ[8] องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้กำหนดบทบาทคณะกรรมการตรวจสอบว่าเป็นกลไกด้านธรรมาภิบาลที่สร้างความเชื่อมั่นในความน่าเชื่อถือของงบการเงินและการเปิดเผยข้อมูล[9] จากนิยามข้างต้น จะเห็นได้ว่าคณะกรรมการตรวจสอบมีลักษณะร่วมกันคือความเป็นอิสระ (independence) และการทำหน้าที่ตรวจสอบถ่วงดุล (checks and balances)

3. วิเคราะห์ปัญหาความรับผิดทางกฎหมายของกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียนของไทยภายหลังพ้นตำแหน่ง

3.1 หลักกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดของกรรมการตรวจสอบ

กรรมการตรวจสอบเป็นคณะกรรมการย่อยของคณะกรรมการบริษัทในบริษัทจดทะเบียน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลความถูกต้องของรายงานทางการเงิน การควบคุมภายใน และการกำกับดูแลการดำเนินงานของบริษัทให้เป็นไปตามกฎหมายและหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี โดยในทางกฎหมายไทย แม้กฎหมายจะมิได้บัญญัติถึง “กรรมการตรวจสอบ” ไว้โดยตรงในกฎหมายบริษัทมหาชน แต่บุคคลที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าวยังคงมีสถานะเป็นกรรมการของบริษัทมหาชนจำกัดด้วย จึงต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดของกรรมการบริษัทตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

---

[7] ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, *ประกาศตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เรื่อง คุณสมบัติและขอบเขตการดำเนินงานของคณะกรรมการตรวจสอบ พ.ศ. 2558* (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2558), 3–4.

[8] 15 USC §78j–1. Audit requirements (m) Standards relating to audit committees (4) Complaints Each audit committee shall establish procedures for— (A) the receipt, retention, and treatment of complaints received by the issuer regarding accounting, internal accounting controls, or auditing matters; and (B) the confidential, anonymous submission by employees of the issuer of concerns regarding questionable accounting or auditing matters. เนื้อหาส่วนนี้ถูกนำไปใส่ไว้ใน Securities Exchange Act of 1934

[9] OECD, *Principles of Corporate Governance* (Paris: OECD Publishing, 2015), 31, accessed 1 May 2026, https://www.oecd.org/corporate/principles-corporate-governance/

ภายใต้พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 85 กำหนดให้กรรมการต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ความระมัดระวัง และความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์สูงสุดของบริษัท หลักการดังกล่าวสะท้อนแนวคิดเรื่องหน้าที่ของกรรมการที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง (duty of care) และความซื่อสัตย์สุจริต (duty of loyalty) หากกรรมการกระทำการหรืออนุญาตให้มีการกระทำอันขัดต่อกฎหมาย ข้อบังคับของบริษัท หรือมติที่ประชุมผู้ถือหุ้นจนเป็นเหตุให้บริษัทได้รับความเสียหาย กรรมการอาจต้องรับผิดร่วมกันในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่บริษัท

หลักความรับผิดของกรรมการตาม พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 ตั้งอยู่บนแนวคิดว่าคณะกรรมการเป็นองค์กรบริหารของบริษัท การตัดสินใจของคณะกรรมการจึงถือเป็นการกระทำในนามขององค์คณะ ส่งผลให้โดยหลักแล้วกรรมการทุกคนอาจต้องร่วมรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ แม้จะมิได้เป็นผู้ลงมือกระทำโดยตรงก็ตาม อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 ได้กำหนดข้อยกเว้นเพื่อคุ้มครองกรรมการที่มิได้มีส่วนร่วมในการกระทำผิด โดยกรรมการจะได้รับการยกเว้นความรับผิดเมื่อสามารถพิสูจน์ได้ว่าไม่ได้ร่วมกระทำการดังกล่าว การกระทำนั้นมิได้ผ่านมติคณะกรรมการ หรือได้แสดงความคัดค้านไว้ในที่ประชุมและมีหลักฐานปรากฏในรายงานการประชุมหรือหนังสือคัดค้านตามที่กฎหมายกำหนด หลักเกณฑ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสมดุลระหว่างหลักความรับผิดร่วมของคณะกรรมการกับการคุ้มครองกรรมการที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริตและใช้ความระมัดระวังตามสมควร[10]

ฉะนั้นโดยสรุป การจัดการบริษัทของคณะกรรมการในบริษัทมหาชนจำกัด จึงต้องเป็นไปในลักษณะของหมู่คณะร่วมกัน โดยทั่วไปกรรมการแต่ละคนไม่มีอำนาจที่จะบริหารจัดการบริษัทแยกกันได้ แต่อาจมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนหรือตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานอื่นใดจากบุคคลอื่นซึ่งมิใช่กรรมการเพื่อกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งแทนคณะกรรมการก็ได้[11]

นอกจากนี้ บริษัทจดทะเบียนยังอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ซึ่งกำหนดมาตรฐานหน้าที่ของกรรมการและผู้บริหารของบริษัทจดทะเบียนไว้อย่างเข้มงวด โดยบทบัญญัติในหมวดเกี่ยวกับหน้าที่ของกรรมการและผู้บริหารของบริษัทจดทะเบียน เช่น มาตรา 89/7 และมาตรา 89/8 กำหนดให้กรรมการต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ความระมัดระวัง และความซื่อสัตย์สุจริต และต้องตัดสินใจโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของบริษัทและผู้ถือหุ้นโดยรวม

---

[10] นิลุบล เลิศนุวัฒน์, *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายบริษัทมหาชนจำกัด* (กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2564), 343-344.

[11] พิเศษ เสตเสถียร, *กฎหมายบริษัทมหาชน + กฎหมายหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2568), 58.

ในทางกำกับดูแลตลาดทุน บทบาทของกรรมการตรวจสอบยังได้รับการกำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมภายใต้หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน (Corporate Governance Code) ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ โดยกำหนดให้คณะกรรมการตรวจสอบทำหน้าที่ตรวจสอบรายงานทางการเงิน ระบบควบคุมภายใน การบริหารความเสี่ยง และการทำรายการที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ เพื่อส่งเสริมความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ลงทุน[12]

มาตรา 89/7 และมาตรา 89/8 ของ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 อยู่ภายใต้หมวด 3/1 การบริหารกิจการของบริษัทที่ออกหลักทรัพย์ โดยในมาตรา 89/1 มีบทบัญญัตินิยามของคำว่า

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการของบริษัท

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการของบริษัท

มีผู้อธิบายว่า การกำหนดนิยามของ คำว่า “กรรมการ” และผู้บริหาร ตามมาตรา 89/1 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของบุคคลที่มีอำนาจบริหารและกำกับดูแลบริษัท เพื่อให้การกำกับดูแลเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ และป้องกันไม่ให้บุคคลในตำแหน่งดังกล่าวหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบในการดำเนินธุรกิจ[13]

3.2 ปัญหาความรับผิดของกรรมการตรวจสอบภายหลังพ้นตำแหน่ง

ในทางปฏิบัติ ปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับความรับผิดของกรรมการตรวจสอบจะเกิดขึ้นเมื่อมีการเปิดเผยความผิดปกติของบริษัทจดทะเบียน เช่น การจัดทำงบการเงินอันเป็นเท็จ การเปิดเผยข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง หรือการทำรายการที่มีความขัดแย้งทางผลประโยชน์ ภายหลังจากที่กรรมการตรวจสอบบางรายได้ลาออกจากตำแหน่งไปแล้ว

ประเด็นสำคัญในกรณีดังกล่าว คือ การพิจารณาว่าการลาออกจากตำแหน่งมีผลทำให้ความรับผิดของกรรมการสิ้นสุดลงหรือไม่ หลักกฎหมายโดยทั่วไปยอมรับว่า การพ้นจากตำแหน่งมิได้ทำให้ความรับผิดที่เกิดขึ้นในระหว่างที่บุคคลนั้นดำรงตำแหน่งสิ้นสุดลง หากการกระทำหรือการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการในช่วงเวลาที่ดำรงตำแหน่งเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย กรรมการดังกล่าวยังคงอาจต้องรับผิดตามกฎหมายได้ แม้ว่าจะได้พ้นจากตำแหน่งไปแล้วก็ตาม

---

[12] สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, *หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน ปี 2560 (Corporate Governance Code for Listed Companies 2017)* (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2560), 42.

[13] ภูมิศิริ ดำรงวุฒิ, *กฎหมายหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์: การซื้อขาย การกำกับดูแล และการบังคับใช้กฎหมาย* (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2568), 148.

ในบริบทของบริษัทจดทะเบียน ความรับผิดดังกล่าวอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในรูปแบบของความรับผิดทางแพ่ง ความรับผิดทางอาญา และมาตรการทางปกครองภายใต้กฎหมายตลาดทุน ตัวอย่างเช่น หากปรากฏว่ากรรมการตรวจสอบมิได้ปฏิบัติหน้าที่ตรวจสอบอย่างเพียงพอ หรือเพิกเฉยต่อสัญญาณความผิดปกติที่ควรตรวจพบตามสมควร ก็อาจถูกพิจารณาว่าเป็นการละเลยต่อหน้าที่ในการกำกับดูแลกิจการของบริษัท ซึ่งอาจนำไปสู่ความรับผิดตามกฎหมายได้

3.3 แนวคำพิพากษาศาลไทยเกี่ยวกับความรับผิดของกรรมการบริษัท

แนวคำพิพากษาศาลไทยในที่นี้ จะเป็นการศึกษาความรับผิดของกรรมการบริษัทไทย ในสองมิติ มิติแรกคือกรรมการบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกรรมการบริษัทมหาชนจำกัดตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 จากการศึกษาพบว่า มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องกับการลาออกของกรรมการบริษัทจำกัด คือ

คำพิพากษาฎีกาที่ 2929/2561

การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการโดยกรรมการคนใดที่จะลาออกต้องยื่นหนังสือลาออกต่อบริษัท และให้มีผลเป็นการพ้นจากตำแหน่งนับตั้งแต่เมื่อใดย่อมอยู่ภายใต้ข้อบังคับของจำเลยกำหนดไว้หรือตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เมื่อตามข้อบังคับของจำเลยในหมวด 3 ว่าด้วย กรรมการไม่ได้กำหนดไว้ว่าการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการกรณีลาออกให้มีผลเป็นการพ้นจากตำแหน่งนับตั้งแต่เมื่อใด จึงต้องบังคับตาม ป.พ.พ. มาตรา 1153/1 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า กรรมการคนใดจะลาออกจากตำแหน่งให้ยื่นใบลาออกต่อบริษัท การลาออกมีผลนับแต่วันที่ใบลาออกไปถึงบริษัท เมื่อ ช. ได้มีหนังสือลาออกจากตำแหน่งกรรมการลงวันที่ 20 เมษายน 2555 โดยจำเลยได้รับหนังสือลาออกในวันเดียวกัน การลาออกจากตำแหน่งกรรมการของ ช. จึงมีผลเป็นการพ้นจากตำแหน่งนับตั้งแต่วันที่หนังสือลาออกไปถึงจำเลย คือวันที่ 20 เมษายน 2555 ส่วนที่หนังสือลาออกระบุให้การลาออกมีผลในวันที่ที่ประชุมผู้ถือหุ้นมีมติอนุมัติก็ตามก็เป็นเพียงการแสดงเจตนาฝ่ายเดียวของ ช. แต่หนังสือลาออก ดังกล่าวจะมีผลเป็นการพ้นจากตำแหน่งนับตั้งแต่เมื่อใดย่อมต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับของบริษัทจำเลยกำหนดไว้หรือตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เช่นนี้เมื่อ ช. พ้นจากตำแหน่งกรรมการของจำเลยแล้วตั้งแต่เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2555 จึงมิใช่กรรมการของจำเลยที่จะมีอำนาจเรียกประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้นของจำเลยได้ กรณีจึงมีเหตุให้เพิกถอนรายงานการประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้นของจำเลยและเพิกถอนมติของที่ประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้นของบริษัทจำเลย

บริษัทมหาชนจำกัด มีบทบัญญัติทำนองเดียวกับมาตรา 1153/1 โดยให้กรรมการยื่นใบลาออกต่อบริษัท และการลาออกมีผลนับแต่วันที่ใบลาออกไปถึงบริษัท[14]

[14] ทิพย์ชนก รัตโนสถ, *คำอธิบายเรียงมาตรา กฎหมายลักษณะห้างหุ้นส่วนและบริษัท*, พิมพ์ครั้งที่ 4 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), 316.

ในมิติของบริษัทมหาชนจำกัด ที่เป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ศาลไทยได้วางหลักเกี่ยวกับความรับผิดของกรรมการบริษัทไว้อย่างสำคัญในหลายคดี อันอาจสามารถนำมาปรับใช้ได้ (ด้วยเหตุที่ผู้เขียนยังไม่พบคำพิพากษาศาลที่วินิจฉัยความรับผิดเฉพาะของกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียน) โดยศาลได้วินิจฉัยว่ากรรมการบริษัทมีหน้าที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังและความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ของบริษัท โดยมีที่มาจากมาตรา 85 แห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 ที่บัญญัติว่า

“ในการดำเนินกิจการของบริษัท กรรมการต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย วัตถุประสงค์และข้อบังคับของบริษัท ตลอดจนมติที่ประชุมผู้ถือหุ้นด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและระมัดระวัง รักษาผลประโยชน์ของบริษัท”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดและขอบเขตหน้าที่ของกรรมการบริษัท สามารถจำแนกออกเป็น

1. มาตรฐานความระมัดระวังและการปฏิเสธความรับผิด (Standard of Care & Defenses)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2191/2541 วางบรรทัดฐานตาม ป.พ.พ. มาตรา 1168 ว่า กรรมการบริษัทมีหน้าที่ต้องจัดการงานและเอื้อเฟื้อสอดส่องกิจการด้วยความระมัดระวังเทียบเท่า หากละเว้นไม่ปฏิบัติหน้าที่จนเกิดความเสียหาย ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่บริษัท โดยไม่อาจอ้างว่าตนเองไม่รับรู้การบริหารงาน หรือไม่ได้มาปฏิบัติหน้าที่ประจำเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 977/2545 วินิจฉัยว่า กรรมการบริษัทที่ลงลายมือชื่อรับทราบคำสั่งต่าง ๆ ของหน่วยงานกำกับดูแล (เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย) ย่อมมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งในนามบริษัทและต้องร่วมรับผิดชอบกับบริษัท โดยไม่อาจอ้างเรื่อง “การจัดแบ่งงานภายในออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ” หรือ “การที่ตนไม่ได้ปฏิบัติงานในลักษณะบริหารโดยตรง” มาปฏิเสธความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นได้

2. ขอบเขตหน้าที่เชิงกำกับดูแล (Oversight) และความต่างจากผู้สอบบัญชี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2749/2540 วางหลักการว่า หน้าที่ของคณะกรรมการคือการ “ควบคุมดูแลและวางมาตรการตามข้อบังคับ” ไม่ได้มีหน้าที่ต้องลงไปตรวจสอบเอกสารการเงินด้วยตนเองทุกรายการ หากระบบควบคุมภายในของบริษัทมีการวางไว้ตามสมควรแล้ว แต่มีความเสียหายเกิดจากการที่พนักงานหรือผู้ทุจริตทำการปลอมแปลงเอกสารที่ซับซ้อนเกินกว่าการควบคุมปกติ กรรมการย่อมไม่มีความประมาทเลินเล่อและไม่ต้องรับผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1725/2558 เน้นย้ำการแบ่งแยกหน้าที่โดยชี้ว่า “ผู้สอบบัญชี” ต้องแยกออกจากฝ่ายบริหารของบริษัทอย่างเด็ดขาด จะต้องไม่เป็นกรรมการ ตัวแทน หรือลูกจ้างของบริษัทในขณะปฏิบัติหน้าที่ เพื่อรักษาความเป็นอิสระในการตรวจสอบและแสดงความเห็นต่องบการเงินตามมาตรฐานวิชาชีพ

3. ความรับผิดทางอาญาของกรรมการ (Criminal Liability)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2813/2562 วางบรรทัดฐานว่า การพิจารณาความรับผิดทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคลจะต้องพิจารณา “เจตนาส่วนบุคคล” ตาม ป.อ. มาตรา 59 เป็นองค์ประกอบสำคัญ การที่บุคคลใดมีชื่อเป็นกรรมการตามทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทแต่ไม่ปรากฏเจตนาเข้าดำเนินงานจัดการแทนจริง ย่อมไม่ถือว่าเป็นกรรมการผู้ร่วมกระทำความผิดทางอาญา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2993/2566 วินิจฉัยว่า การที่กรรมการกำหนดวิธีการลงคะแนนเลือกตั้งกรรมการขัดต่อข้อบังคับบริษัทจนก่อให้เกิดการเลือกตั้งที่มิชอบ ถือเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยขาดความระมัดระวังและขาดความซื่อสัตย์สุจริตตามมาตรา 89/7 แห่ง พ.ร.บ. หลักทรัพย์ฯ และเข้าข่ายมีความผิดทางอาญาตามมาตรา 281/2 วรรคหนึ่ง

4. สิทธิการฟ้องร้องคดีของคู่สัญญาและผู้ถือหุ้น (Derivative Suits & Litigation)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2956/2536 วางบรรทัดฐานว่า แม้ต่อมาที่ประชุมผู้ถือหุ้นจะมีมติถอดถอนกรรมการชุดเดิมและจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมการใหม่แล้ว ก็ไม่มีผลทำให้ “ความรับผิดฐานละเมิด” ของกรรมการชุดเดิมระงับสิ้นไป ศาลชอบที่จะพิจารณาพิพากษาคดีต่อไปได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1742/2503 ในกรณีที่กรรมการฉ้อโกงบริษัทแล้วบริษัทไม่ยอมดำเนินคดี ผู้ถือหุ้นย่อมเป็นผู้เสียหายโดยตรง และมีอำนาจฟ้องคดีอาญาเพื่อขอให้ลงโทษกรรมการผู้นั้นได้เอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4355/2536 ชี้ขอบเขตสิทธิว่า ผู้ถือหุ้นไม่มีอำนาจจัดการงานหรือฟ้องร้องบุคคลภายนอกเกี่ยวกับกิจการของบริษัทโดยตรง สิทธิของผู้ถือหุ้นในกรณีบริษัทเสียหายจำกัดอยู่เพียงการฟ้องร้องกรรมการที่ทำให้เกิดความเสียหายตาม ป.พ.พ. มาตรา 1169 วรรคหนึ่งเท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4788/2556 หากกรรมการหรือผู้ถือหุ้นจงใจหลีกเลี่ยงไม่เข้าร่วมประชุมพิจารณารับรองงบดุลจนทำให้บริษัทไม่สามารถเสนองบดุลได้ตามที่กฎหมายกำหนด ถือว่าผู้นั้นมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด จึงไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยและไม่มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดี

จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัย ยังไม่พบคำพิพากษาศาลฎีกาที่พิจารณาและวินิจฉัยระบุอย่างชัดเจนในเรื่องความรับผิดทางกฎหมายของกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียนไว้โดยตรง การศึกษาความรับผิดทางกฎหมายของกรรมการตรวจสอบ จึงต้องอาศัยการศึกษาจากความรับผิดทางกฎหมายของกรรมการบริษัท ในฐานะที่กรรมการตรวจสอบ มีที่มาจากกรรมการอิสระในคณะกรรมการบริษัทมหาชนจำกัด มาปรับใช้ ซึ่งในประเด็นข้อมาตรฐานความระมัดระวังและการปฏิเสธความรับผิด ได้ข้อสรุปในประเด็นสำคัญว่า หากกรรมการอนุญาตให้มีการดำเนินการที่ขัดต่อกฎหมายหรือไม่ใช้ความระมัดระวังตามสมควรจนทำให้บริษัทได้รับความเสียหาย กรรมการอาจต้องร่วมกันรับผิดในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่บริษัท แม้กรรมการบางรายจะมิได้มีส่วนร่วมโดยตรงในการกระทำดังกล่าว แต่หากมิได้ปฏิบัติหน้าที่กำกับดูแลอย่างเพียงพอ ก็อาจถือว่ามีส่วนร่วมในความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ หลักการดังกล่าวจึงน่าจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกรณีของกรรมการตรวจสอบได้เช่นกัน เนื่องจากกรรมการตรวจสอบมีหน้าที่โดยตรงในการตรวจสอบและกำกับดูแลระบบการควบคุมภายในและการรายงานทางการเงินของบริษัท

3.4 การศึกษาวิเคราะห์ความรับผิดทางกฎหมายของกรรมการตรวจสอบภายหลังพ้นตำแหน่ง ของไทยกับต่างประเทศ

ผู้วิจัยได้แยกการศึกษาวิเคราะห์ความรับผิดทางกฎหมายของกรรมการตรวจสอบออกเป็นความรับผิดทางแพ่ง และความรับผิดทางอาญา ซึ่งในที่นี้จะเป็นการศึกษาเฉพาะกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียนเท่านั้น

3.4.1 ความรับผิดทางแพ่งของกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียน

กรณีความรับผิดในฐานะกรรมการบริษัทในฐานที่กระทำการแทนนิติบุคคล กรรมการตรวจสอบ จากการศึกษาวิเคราะห์ตัวบทจะพบว่า กรรมการตรวจสอบ มาจากกรรมการของบริษัทจดทะเบียน เนื่องจากกรรมการตรวจสอบต้องเป็นกรรมการของบริษัทที่ได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการบริษัทหรือที่ประชุมผู้ถือหุ้นให้มาทำหน้าที่ในคณะกรรมการชุดย่อย

ฉะนั้น บทบัญญัติที่ว่าด้วยความรับผิดของกรรมการบริษัทจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 บางมาตราจึงควรต้องนำมาปรับใช้กับกรรมการตรวจสอบด้วย

“มาตรา 89/7 ในการดำเนินกิจการของบริษัท กรรมการและผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ความระมัดระวัง และความซื่อสัตย์สุจริต รวมทั้งต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย วัตถุประสงค์ ข้อบังคับของบริษัท และมติคณะกรรมการ ตลอดจนมติที่ประชุมผู้ถือหุ้น

มาตรา 89/8 ในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและความระมัดระวังกรรมการและผู้บริหารต้องกระทำเยี่ยงวิญญูชนผู้ประกอบธุรกิจเช่นนั้นจะพึงกระทำภายใต้สถานการณ์อย่างเดียวกัน

การใดที่กรรมการหรือผู้บริหารพิสูจน์ได้ว่า ณ เวลาที่พิจารณาเรื่องดังกล่าว การตัดสินใจของตนมีลักษณะครบถ้วนดังต่อไปนี้ ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้บริหารผู้นั้นได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและความระมัดระวังตามวรรคหนึ่งแล้ว”

สองมาตรานี้ แม้จะมีเนื้อหาในบทบัญญัติที่คล้ายคลึงกับตัวบทในพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 แต่ด้วยเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งมีคณะกรรมการตรวจสอบอยู่ด้วยตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี หน้าที่และความรับผิดของกรรมการตรวจสอบ จึงมีทั้งบทบัญญัติที่อยู่ในกฎหมายบริษัทมหาชน อันเป็นกฎหมายจัดตั้งองค์กร และหน้าที่และความรับผิดของกรรมการตรวจสอบ ตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ กรรมการตรวจสอบจึงไม่น่าจะหลีกหนีความรับผิดทางกฎหมายในฐานะกรรมการคนหนึ่งของบริษัทในขณะดำรงตำแหน่งได้ และความรับผิดในขณะดำรงตำแหน่งนี้ ควรจะส่งผลให้เกิดความรับผิดทางกฎหมาย แม้จะพ้นจากตำแหน่งไม่ว่าด้วยเหตุผลใด และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากกรณีศึกษาคณะกรรมการตรวจสอบในบริษัท S... ณ เวลาที่เกิดเหตุใช้วิธีการลาออกทุกคน และภายหลังต่อมา การดำเนินคดีทั้งทางแพ่งหรือทางอาญา ยังไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า มีการดำเนินการในส่วนของกรรมการตรวจสอบ เท่าที่ตรวจสอบจากเอกสารที่ค้นหาได้

กรรมการตรวจสอบมีความสำคัญอย่างไรในหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีนั้น จากการศึกษาหนังสือหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี สำหรับบริษัทจดทะเบียน ปี 2560 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการตรวจสอบ อันเกี่ยวข้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบของกรรมการตรวจสอบ คือ

หลักปฏิบัติ 6 ดูแลให้มีระบบการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในที่เหมาะสม (Strengthen Effective Risk Management and Internal Control)

หลักปฏิบัติ 6.1 คณะกรรมการควรกำกับดูแลให้มั่นใจว่า บริษัทมีระบบการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในที่จะทำให้ บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิผล และมีการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย และมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

หลักปฏิบัติ 6.2 คณะกรรมการต้องจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและอิสระ

แนวปฏิบัติ 6.2.1 คณะกรรมการต้องจัดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบ ประกอบด้วยกรรมการอย่างน้อย 3 คน ซึ่งทุกคนต้องเป็น กรรมการอิสระ และมีคุณสมบัติและหน้าที่ตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์ และตลาดหลักทรัพย์ และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

6.2.2 คณะกรรมการควรกำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยควรมีหน้าที่อย่างน้อย ดังต่อไปนี้

(1) สอบทานให้กิจการมีการรายงานทางการเงินอย่างถูกต้องและครบถ้วน (accuracy and completeness)

(2) สอบทานให้กิจการมีระบบการควบคุมภายในและระบบการตรวจสอบภายในที่เหมาะสมและมีประสิทธิผล

(3) สอบทานให้กิจการปฏิบัติตามกฎหมายและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

(4) พิจารณาความเป็นอิสระของหน่วยงานตรวจสอบภายใน ตลอดจนให้ความเห็นชอบในการพิจารณาแต่งตั้ง โยกย้าย เลิกจ้างหัวหน้าหน่วยงานตรวจสอบภายใน หรือหน่วยงานอื่นใดที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการตรวจสอบ ภายใน

(5) พิจารณา คัดเลือก เสนอบุคคลซึ่งมีความเป็นอิสระเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้สอบบัญชี และพิจารณาเสนอ ค่าตอบแทนของบุคคลดังกล่าว รวมทั้งประชุมกับผู้สอบบัญชีโดยไม่มีฝ่ายจัดการเข้าร่วมประชุมด้วย อย่างน้อยปีละครั้ง

(6) พิจารณารายการที่เกี่ยวโยงกันหรือรายการที่อาจมีความขัดแย้งทางผลประโยชน์ เพื่อให้มั่นใจได้ว่า เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รายการดังกล่าวมีความสมเหตุสมผลและเป็นประโยชน์สูงสุดต่อกิจการ[15]

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องกับกรรมการตรวจสอบโดยตรงผู้เขียนยังไม่พบ จึงทำให้การศึกษาความรับผิดของกรรมการบริษัทจดทะเบียนอันเป็นบริษัทมหาชนอาจจะต้องพิจารณาคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดของกรรมการบริษัทเอกชนจำกัดมาปรับใช้ในการวิเคราะห์ อันด้วยเพราะบริษัทจำกัดกับบริษัทมหาชนจำกัด ถือเป็นองค์กรประเภทบริษัทเหมือนกัน อีกทั้งการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายบริษัทของบางประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร ทั้งบริษัทจำกัดกับบริษัทมหาชนจำกัดก็อยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน อันสามารถใช้บทบัญญัติในส่วนหน้าที่และความรับผิดทางกฎหมายที่เหมือนกัน ซึ่งจะแตกต่างจากกฎหมายบริษัทของไทยที่ยังแยกกฎหมายบริษัทออกเป็นสองฉบับ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1235/2567 จำเลยที่ 1 เป็นบริษัทจำกัดประกอบกิจการสวนสัตว์ มีจำเลยที่ 2 เป็นกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนอยู่ในฐานะผู้แทนของจำเลยที่ 1 ตาม ป.พ.พ. มาตรา 70 วรรคหนึ่ง การมีเสือไว้ในครอบครองและดูแลรักษาก็เพื่อกิจการตามวัตถุประสงค์ของจำเลยที่ 1 ซึ่งแสดงออกโดยจำเลยที่ 2 ไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 2 เข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะผู้รับเลี้ยงเสือด้วย จำเลยที่ 2 เป็นเพียงตัวแทนของจำเลยที่ 1 ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1167 มิได้เลี้ยงหรือดูแลเสือโดยตรง ไม่อาจถือได้ว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้ดูแลหรือรับเลี้ยงรับรักษาสัตว์ไว้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 433 ทั้งไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 2 กระทำการนอกขอบวัตถุประสงค์ของจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 2 ไม่ต้องรับผิดต่อโจทก์

---

[15] สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, *หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน ปี 2560 (Corporate Governance Code for Listed Companies 2017)*, 41-42.

คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ จะเห็นถึงการพิจารณาแยกความรับผิดของกรรมการออกจากนิติบุคคล โดยดูจากข้อเท็จจริงว่า กรรมการมีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่

สิทธิในการฟ้องแพ่งต่อกรรมการตรวจสอบ ในฐานะผู้แทนนิติบุคคลประเภทบริษัทมหาชนจำกัด หากเปรียบเทียบกับบริษัทจำกัดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 1169 อันบัญญัติว่า ถ้ากรรมการทำให้เกิดเสียหายแก่บริษัท บริษัทจะฟ้องร้องเรียกเอาสินไหมทดแทนแก่กรรมการก็ได้ หรือในกรณีที่บริษัทไม่ยอมฟ้องร้อง ผู้ถือหุ้นคนหนึ่งคนใดจะเอาคดีนั้นขึ้นว่าก็ได้ อันเป็นไปตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1910/2538 ปกติเมื่อกรรมการผู้ใดทำให้บริษัทเสียหายบริษัทย่อมเป็นผู้ฟ้องเรียกให้กรรมการผู้นั้นชดใช้ค่าเสียหายแก่บริษัทส่วนผู้ถือหุ้นจะเป็นผู้ฟ้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1169 วรรคแรกต้องเป็นการฟ้องแทนหรือฟ้องเพื่อประโยชน์ของบริษัทเฉพาะกรณีที่บริษัทไม่ยอมฟ้องและเป็นการฟ้องเพื่อเรียกร้องเอาสินไหมทดแทนเท่านั้น การที่โจทก์ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นคนหนึ่งของบริษัท ก. นำหนี้ค่าสินไหมทดแทนซึ่งจำเลยในฐานะกรรมการบริษัท ก. ที่ยักยอกเงินของบริษัท ก. และต้องรับผิดต่อบริษัท ก. มาฟ้องจำเลยขอให้ล้มละลายหาใช่เป็นกรณีการฟ้องเพื่อเรียกร้องเอาสินไหมทดแทนจากจำเลยแทนหรือฟ้องเพื่อประโยชน์ของบริษัท ก. ไม่โจทก์ซึ่งเป็นเพียงผู้ถือหุ้นของบริษัท ก. จึงมิได้อยู่ในฐานะเจ้าหนี้ของจำเลยที่จะฟ้องจำเลยให้ล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 9 ได้

สิ่งที่เป็นประเด็นปัญหาคือ ในความรับผิดร่วมกันของกรรมการ ในฐานะผู้แทนนิติบุคคล แต่ศาลฎีกามีแนวคำวินิจฉัย ที่อาจมองความรับผิดทางกฎหมายทางอาญาของกรรมการ โดยแยกพิจารณาเป็นแต่ละคน โดยอิงกับข้อเท็จจริงว่า กรรมการคนดังกล่าวเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง มากหรือน้อยเพียงใด

3.4.2 ความรับผิดทางอาญาของกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียนภายหลังพ้นจากตำแหน่ง

ความรับผิดทางอาญาของกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียนจะต้องเป็นไปตามข้อเท็จจริงแห่งการกระทำความรับผิดนั้น ๆ ว่า จะปรับใช้กับกฎหมายอาญาใดได้บ้าง ไม่ว่าจะเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอื่น ๆ ที่มีโทษทางอาญา

บรรดากฎหมายอื่น ๆ ที่มีโทษทางอาญาแก่กรรมการบริษัทตามกฎหมายไทยนั้นมีอยู่หลายฉบับ แต่ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะบทบัญญัติความรับผิดทางอาญา ในประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ตามหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 บัญญัติว่า

“บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง การกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไป ให้ผู้ที่ได้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดนั้น ถ้ารับโทษอยู่ก็ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลง”

โดยที่มาตรา 2 แห่งกฎหมายอาญาสามารถนำไปปรับใช้กับกฎหมายอื่น ๆ ที่มีโทษทางอาญาได้ ฉะนั้น การพิจารณาความรับผิดทางอาญาของกรรมการตรวจสอบภายหลังพ้นตำแหน่งไปแล้ว จึงเป็นการพิจารณาความรับผิดทางอาญาของบุคคล ขณะที่ดำรงตำแหน่งกรรมการ อันควรรวมถึงกรรมการตรวจสอบด้วยในฐานความรับผิดที่ควรรับผิดร่วมกัน ในขณะดำรงตำแหน่งและได้กระทำความผิดร่วมกัน เช่น การขออนุมัติงบการเงินที่เป็นเท็จที่มีมติของคณะกรรมการบริษัทนำเข้าสู่ที่ประชุมผู้ถือหุ้นหาควรที่จะให้แต่ผู้บริหารทางการเงิน CFO หรือผู้ตรวจสอบภายในของบริษัท หรือประธานกรรมการรับผิดแต่เพียงกลุ่มเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรรมการตรวจสอบก็มีหน้าที่โดยตรงในการตรวจสอบไม่ใช่แค่เพียงส่งสัญญาณไม่เห็นด้วย แต่ไม่กล้าทำอะไร แต่หากได้กระทำคัดค้าน หรือแสดงออกว่าไม่เห็นด้วย แต่ไม่ได้รับการตอบกลับ ปรากฏตามรายงานการประชุมคณะกรรมการ การลาออกของกรรมการเพื่อปฏิเสธความรับผิดก็อาจถือได้ว่ามีเหตุอันสมควร

เมื่อวิเคราะห์ในมิติของความรับผิดทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับบริษัทและผู้บริหาร สามารถจำแนกลักษณะของความรับผิดได้เป็น 3 กรณีสำคัญ ดังนี้

ประการแรก กรณีที่กฎหมายกำหนดให้บริษัทเป็นผู้มีหน้าที่ดำเนินการโดยตรง เช่น การยื่นรายงานหรือเปิดเผยข้อมูลตามที่กฎหมายกำหนด หากบริษัทละเลยหรือไม่ปฏิบัติตาม บริษัทในฐานะนิติบุคคลย่อมอาจต้องรับโทษทางอาญาตามบทบัญญัติของกฎหมาย อย่างไรก็ตาม หากการฝ่าฝืนดังกล่าวเกิดจากการสั่งการ การยินยอม หรือการจงใจของกรรมการหรือผู้บริหารที่มีหน้าที่รับผิดชอบ บุคคลดังกล่าวอาจต้องรับผิดทางอาญาเป็นการส่วนตัวควบคู่ไปกับความรับผิดของบริษัทด้วย

ประการที่สอง ในกรณีที่กฎหมายกำหนดหน้าที่ไว้กับคณะกรรมการบริษัทโดยเฉพาะ เช่น การดำเนินการเกี่ยวกับการประชุมผู้ถือหุ้น หรือการปฏิบัติหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความรับผิดชอบของคณะกรรมการ หากคณะกรรมการละเลยหรือไม่ดำเนินการตามหน้าที่ กรรมการทุกคนที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องอาจต้องร่วมกันรับผิดตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดข้อยกเว้นหรือมีพยานหลักฐานแสดงให้เห็นว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำหรือการละเว้นดังกล่าว

ประการที่สาม เป็นความรับผิดอันเกิดจากการกระทำความผิดเฉพาะตัวของกรรมการหรือผู้บริหาร เช่น การฉ้อโกง การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากตำแหน่งหน้าที่ หรือการใช้ข้อมูลภายในเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตน ความผิดในลักษณะนี้เป็นความรับผิดเฉพาะบุคคล โดยผู้ที่เป็นผู้กระทำความผิดย่อมต้องรับโทษตามกฎหมาย ทั้งนี้ บทกำหนดโทษที่เกี่ยวข้องปรากฏอยู่ทั้งในพระราชบัญญัติ

บริษัทมหาชนจำกัด และพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ อย่างไรก็ดี สำหรับกรรมการและผู้บริหารของบริษัทจดทะเบียน พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์กำหนดมาตรการลงโทษที่เข้มงวดกว่า เนื่องจากการกระทำดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ลงทุนและผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นประชาชนในวงกว้าง โดยบทลงโทษอาจครอบคลุมทั้งโทษปรับและโทษจำคุกตามที่กฎหมายกำหนด[16]

กรณีศึกษาจากการที่ ก.ล.ต. ของประเทศไทย กล่าวโทษผู้กระทำผิด 5 ราย กรณีเผยแพร่ข้อความอันเป็นเท็จหรือข้อความอันอาจก่อให้เกิดความสำคัญผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานของบริษัท S

“ก.ล.ต. กล่าวโทษผู้กระทำผิด 5 ราย ได้แก่ (1) บริษัท ส ... คอร์เปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)[17] และอดีตกรรมการและ/หรืออดีตผู้บริหารของ บริษัท S ได้แก่ (2) นาย ช (3) นาย ศ (4) นาย ว. และ (5) นาย ป. ต่อกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) กรณีเผยแพร่ข้อความอันเป็นเท็จหรือข้อความอันอาจก่อให้เกิดความสำคัญผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานของ บริษัท S. และรายงานการดำเนินการต่อสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.)

การกระทำของบริษัท S เป็นการฝ่าฝืนมาตรา 240 แห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 (พ.ร.บ.หลักทรัพย์ฯ) ซึ่งมีบทกำหนดโทษตามมาตรา 296 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติฉบับเดียวกัน โดยนาย ช. นาย ศ. นาย ว. และนาย ป. ในฐานะเป็นบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคล สั่งการหรือกระทำการ หรือไม่สั่งการหรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำ เป็นเหตุให้บริษัท S กระทำความผิดในกรณีข้างต้นจึงต้องรับโทษเดียวกันตามมาตรา 300 ประกอบมาตรา 240 แห่ง พ.ร.บ.หลักทรัพย์ฯ ก.ล.ต. จึงกล่าวโทษนิติบุคคลและบุคคลทั้ง 5 ราย ต่อ DSI เพื่อพิจารณาดำเนินการตามกฎหมายต่อไป พร้อมกันนี้ ก.ล.ต. ยังได้แจ้งการดำเนินคดีตาม พ.ร.บ.หลักทรัพย์ฯ ข้างต้น ต่อ ปปง. ซึ่งเป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม”[18]

---

[16] สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, *คู่มือกรรมการบริษัทจดทะเบียน เล่ม 1: บทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบของ “กรรมการ” และ “คณะกรรมการ”* (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2547), 17-18.

[17] ในบทความนี้ ผู้เขียนเลือกใช้ชื่อย่อของบริษัทจดทะเบียนในกรณีศึกษา เพื่อความเหมาะสมในการนำเสนอข้อมูล และเพื่อให้การวิเคราะห์มุ่งเน้นไปที่หลักกฎหมายและประเด็นเชิงโครงสร้างของระบบกำกับดูแลกิจการ (corporate governance) เป็นสำคัญ

[18] สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, “ก.ล.ต. กล่าวโทษผู้กระทำผิด 5 ราย กรณีเผยแพร่ข้อความอันเป็นเท็จหรือข้อความอันอาจก่อให้เกิดความสำคัญผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานของ STARK,” สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2567, https://www.sec.or.th/TH/Pages/News_Detail.aspx?SECID=11154

กรณีศึกษาของบริษัท S จำกัด (มหาชน) เป็นเพียงหนึ่งในหลาย ๆ ตัวอย่างที่โด่งดังและเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจในเรื่องบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ และเป็นหนึ่งในเหตุผลที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาต่อยอดเพื่อพัฒนาวิจัยวิเคราะห์หาเหตุผล ว่าทำไมความรับผิดทางกฎหมายของกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียนนี้ จึงหายไป และไม่ได้มีการกล่าวถึงทั้งทางแพ่งหรือทางอาญา หรือแม้กระทั่งความรับผิดชอบตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี

สำหรับคดีทุจริตกรณีบริษัท ส .. คอร์เปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ซึ่งมีพฤติการณ์การตกแต่งบัญชีและใช้งบการเงินอันเป็นเท็จในลักษณะที่มุ่งหวังหลอกลวงนักลงทุนผ่านการออกหุ้นสามัญเพิ่มทุนและเสนอขายหุ้นกู้นั้น ส่งผลให้มีผู้เสียหายรวมกว่า 4,700 ราย และมีมูลค่าความเสียหายสูงกว่า 14,000 ล้านบาท รวมทั้งมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบเศรษฐกิจและความเชื่อมั่นของนักลงทุน และก่อให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนและสังคมโดยรวม[19]

คำถามที่ผู้วิจัยสงสัยคือ งบการเงินต้องผ่านการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีและได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริษัท (Board of Directors) ก่อนนำเสนอต่อที่ประชุมผู้ถือหุ้นเพื่อขออนุมัติอย่างเป็นทางการ โดยกรรมการบริษัทต้องลงลายมือชื่อในงบการเงินเพื่อรับรองความถูกต้องก่อนส่งให้ผู้ถือหุ้นอนุมัติภายใน 120 วันนับแต่วันสิ้นรอบบัญชี โดยคณะกรรมการตรวจสอบ อันเป็นคณะกรรมการย่อยของคณะกรรมการบริษัทจะต้องทำหน้าที่สอบทานให้บริษัทมีการรายงานทางการเงินอย่างถูกต้องและเปิดเผยอย่างเพียงพอด้วย[20] และเมื่อเกิดงบการเงินเท็จผ่านเข้าสู่ที่ประชุมผู้ถือหุ้นใหญ่จนนำมาสู่ความเสียหาย เหตุผลอะไรที่กรรมการตรวจสอบ ซึ่งก็เป็นกรรมการอิสระในคณะกรรมการบริษัท จึงไม่ควรต้องรับผิดทางกฎหมาย

การดำเนินคดีอาญากับกรรมการที่เข้าข่ายว่ามีเส้นทางการเงินที่เกี่ยวข้อง และการปล่อยให้เรื่องความรับผิดทางแพ่ง เป็นเรื่องของบริษัทจดทะเบียน ในความเห็นของผู้เขียน จึงไม่ต่างอะไรกับการตีความ คำว่ากรรมการตรวจสอบ มิได้อยู่ในฐานะกรรมการบริษัทจดทะเบียนอย่างเต็มที่ จะเป็นกรรมการบริษัทเฉพาะกรณีที่ตนเกี่ยวข้องและรับรู้จริง ๆ โดยใช้คดีอาญาเป็นตัวตัดสินหลักก่อน

---

[19] สำนักข่าวอิศรา, “DSI รับคดี STARK เป็นคดีพิเศษกรณีทุจริตทางการเงิน,” สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2569, https://www.isranews.org/article/isranews-short-news/133870-MOJ-DSI-STARK-news.html

[20] ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, “คุณสมบัติและบทบาทของคณะกรรมการตรวจสอบ (Audit Committee),” สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2569, https://www.set.or.th/th/listing/listed-company/simplified-regulations/maintaining-status/audit-committee

ตารางเปรียบเทียบ “หน้าที่กรรมการตรวจสอบ” ในแต่ละประเทศ

ประเทศ	**หน้าที่หลักของ Audit Committee**	**มาตรฐานความรับผิด**
ไทย	ตรวจสอบงบการเงิน ระบบควบคุมภายในและการเปิดเผยข้อมูลต่อผู้ลงทุน	ใช้มาตรฐานความระมัดระวังของกรรมการบริษัท
สหรัฐอเมริกา	กำกับดูแลผู้สอบบัญชี ตรวจสอบรายงานทางการเงิน และควบคุม internal control	มาตรฐาน fiduciary duty และ strict liability ในบางกรณี
ญี่ปุ่น	ตรวจสอบการดำเนินงานของกรรมการและการจัดทำงบการเงิน	ความรับผิดต่อบริษัทและผู้ถือหุ้น
อังกฤษ	ตรวจสอบความถูกต้องของงบการเงินและระบบกำกับดูแลกิจการ	duty of care และ duty of loyalty

ตารางเปรียบเทียบหน้าที่และความรับผิดของกรรมการตรวจสอบแต่ละประเทศ

ประเทศ	**ชื่อกฎหมาย / กฎเกณฑ์กำกับดูแล**	**เลขมาตรา / หมวดหมู่ (Section/ Article/Code)**	**สาระสำคัญของบทบัญญัติ**	**บทบัญญัติเฉพาะกรรมการตรวจสอบ vs กรรมการรวม**
สหรัฐอเมริกา (USA)	Sarbanes-Oxley Act of 2002 (SOX)	**Section 301** (15 U.S.C. § 78j-1(m)	กำหนดให้กรรมการตรวจสอบมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการแต่งตั้ง กำหนดค่าตอบแทน และกำกับดูแลการทำงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (Independent Auditor) รวมถึงการจัดตั้งระบบรับข้อร้องเรียนเรื่องการบัญชีและการควบคุมภายใน	**บทบัญญัติเฉพาะเจาะจง (Specific):** เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่กำหนดหน้าที่และความรับผิดไว้สำหรับ “Audit Committee” โดยตรง แยกขาดจากกรรมการทั่วไป
	SEC Exchange Act Rules	**Rule 10A-3** (17 C.F.R. § 240.10A-3)	กำหนดคุณสมบัติความเป็นอิสระ (Independence) และหน้าที่เฉพาะของกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียน	**บทบัญญัติเฉพาะเจาะจง (Specific):** บังคับใช้เฉพาะตำแหน่งกรรมการตรวจสอบ

ประเทศ	ชื่อกฎหมาย / กฎเกณฑ์กำกับดูแล	เลขมาตรา / หมวดหมู่ (Section/ Article/Code)	สาระสำคัญของบทบัญญัติ	บทบัญญัติเฉพาะกรรมการตรวจสอบ vs กรรมการรวม
สหราชอาณาจักร (UK)	UK Corporate Governance Code (2024)	**Section 4: Principle M & Provisions 24–26**	กำหนดให้คณะกรรมการต้องจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบที่มีกรรมการอิสระอย่างน้อย 1 คนมีประสบการณ์ด้านการเงิน/บัญชี มีหน้าที่ติดตามตรวจสอบความน่าเชื่อถือของงบการเงินและระบบควบคุมภายใน	**หน้าที่มอบหมายเฉพาะ (Delegated Role):** เป็นกฎเกณฑ์ธรรมาภิบาล (Comply or Explain) ที่มอบหมายหน้าที่เฉพาะให้กรรมการตรวจสอบ แต่ความรับผิดตามกฎหมายหลัก (*Companies Act 2006 Section 172-174*) ยังคงเป็นความรับผิดร่วมของกรรมการทุกคน (Board Responsibility)
สิงคโปร์ (Singapore)	Singapore Companies Act 1967	**Section 201B**	บัญญัติให้บริษัทมหาชนต้องจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ (Audit Committee) และระบุหน้าที่ไว้โดยตรงเกี่ยวกับการทบทวนแผนการสอบบัญชี งบการเงิน และระบบควบคุมบัญชีภายใน	**บทบัญญัติเฉพาะเจาะจง (Specific):** บัญญัติไว้ในตัวบทกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Statutory Provision) บังคับหน้าที่แก่กรรมการตรวจสอบเป็นการเฉพาะ

ประเทศ	ชื่อกฎหมาย / กฎเกณฑ์กำกับดูแล	เลขมาตรา / หมวดหมู่ (Section/ Article/Code)	สาระสำคัญของบทบัญญัติ	บทบัญญัติเฉพาะกรรมการตรวจสอบ vs กรรมการรวม
	SGX Mainboard Rules	**Rule 610(5) & Rule 1207(10)**	กำหนดหน้าที่กรรมการตรวจสอบในการประเมินความเพียงพอของระบบการจัดการความเสี่ยงและระบบควบคุมภายใน	**บทบัญญัติเฉพาะเจาะจง (Specific):** เป็นกฎเกณฑ์ตลาดหลักทรัพย์กำกับกรรมการตรวจสอบ

หลักความรับผิดของกรรมการตรวจสอบมีการพัฒนาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในประเทศที่มีระบบกฎหมายบริษัทและตลาดทุนที่เข้มแข็ง ดังกรณีในสหราชอาณาจักร (หรืออังกฤษ) กฎหมายบริษัทกำหนดหน้าที่ของกรรมการไว้ใน Companies Act 2006 ซึ่งบัญญัติหน้าที่ของกรรมการไว้หลายประการ เช่น หน้าที่ในการกระทำการเพื่อประโยชน์สูงสุดของบริษัท (section 172) และหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวัง ทักษะ และความขยันตามสมควร (section 174) หลักการดังกล่าวถูกนำมาใช้กับกรรมการทุกคนรวมถึงกรรมการตรวจสอบ โดยหากกรรมการละเลยหน้าที่ดังกล่าวก็อาจต้องรับผิดทางกฎหมายได้ ในสหรัฐอเมริกา ความรับผิดของกรรมการตรวจสอบได้รับการพัฒนาอย่างมากภายหลังเหตุการณ์อื้อฉาวทางบัญชีของบริษัทขนาดใหญ่ เช่นกรณีของ Enron ซึ่งนำไปสู่การตรากฎหมาย Sarbanes–Oxley Act of 2002 เพื่อเสริมสร้างบทบาทและความรับผิดของคณะกรรมการตรวจสอบ โดยกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้คณะกรรมการตรวจสอบมีความเป็นอิสระจากฝ่ายบริหารและมีหน้าที่กำกับดูแลผู้สอบบัญชีภายนอกโดยตรง การพัฒนากฎหมายในต่างประเทศดังกล่าวสะท้อนแนวโน้มที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของกรรมการตรวจสอบในฐานะกลไกสำคัญในการป้องกันการทุจริตทางบัญชีและการคุ้มครองผู้ลงทุนในตลาดทุน

จากการศึกษากฎหมายและแนวปฏิบัติทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่าประเด็นความรับผิดของกรรมการตรวจสอบภายหลังพ้นตำแหน่งเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อระบบการกำกับดูแลกิจการของบริษัทจดทะเบียน เนื่องจากการกำหนดขอบเขตความรับผิดที่ชัดเจนจะช่วยสร้างสมดุลระหว่างการคุ้มครองผู้ลงทุนกับการไม่สร้างภาระความรับผิดเกินสมควรแก่กรรมการ ในบริบทของประเทศไทย แม้กฎหมายจะกำหนดหลักการเกี่ยวกับหน้าที่ของกรรมการบริษัทไว้อย่างชัดเจน แต่ยังมี

ประเด็นที่ต้องพิจารณาเพิ่มเติมเกี่ยวกับมาตรฐานการประเมินการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการตรวจสอบ โดยเฉพาะในกรณีที่มีการตรวจพบความผิดปกติของบริษัทภายหลังจากที่กรรมการตรวจสอบได้พ้นจากตำแหน่งไปแล้ว การพิจารณาเลือกฟ้องกรรมการบริษัทบางคน หรือการฟ้องกรรมการบริษัท ในฐานความผิดที่ควรต้องร่วมกันรับผิด เป็นเรื่องที่ควรต้องพิจารณาทบทวนหรือศึกษาให้เกิดความกระจ่างเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ถือหุ้นและผู้มีส่วนได้เสีย

ดังนั้น การพัฒนาแนวคำพิพากษาของศาลยุติธรรมและการสร้างแนวปฏิบัติของหน่วยงานกำกับดูแลที่ชัดเจนและรัดกุมมากกว่าเดิมในอนาคตจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดกรอบความรับผิดของกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียนของไทยให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับมาตรฐานสากล

4. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากคำถามวิจัยที่ว่า การลาออกจากตำแหน่งของกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียนภายหลังพ้นตำแหน่ง (บริษัทจดทะเบียนในที่นี้หมายถึงบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของไทย) ทำให้กรรมการตรวจสอบที่พ้นตำแหน่ง ได้หลุดพ้นจากความรับผิดทางกฎหมายในทุกกรณี ในงานวิจัยฉบับเต็มคำถามวิจัยนี้ก่อเกิดวัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อค้นหาคำตอบดังกล่าว

1. เพื่อศึกษาความรับผิดทางกฎหมายของกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียนตามหลักการ

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดทางกฎหมายของกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียนของไทยกับต่างประเทศ

3. วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีแพ่งและอาญากับกรรมการตรวจสอบที่ลาออกจากตำแหน่ง

การศึกษาวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ หลากหลายแง่มุม ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีนิติบุคคลและตัวแทน (Legal Personality & Agency Theory) ทฤษฎีผลประโยชน์สูงสุดของผู้ถือหุ้น (Shareholder Primacy Theory) ทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Theory) ทฤษฎีโครงสร้างอำนาจและการกำกับดูแล (Institutional and Structural Theory) และทฤษฎีหรือหลักการใช้อำนาจเกินขอบเขต (Ultra Vires) จากการศึกษาวิจัยพบว่า ทฤษฎีนิติบุคคลและตัวแทน (Legal Personality & Agency Theory) จะตอบคำถามการวิจัยนี้ได้ดีที่สุด เพราะทฤษฎีนิติบุคคล อธิบายการเกิดนิติบุคคลว่า คือสิ่งสมมติในทางกฎหมายที่รับรองให้มีสิทธิหน้าที่แยกต่างหากจากตัวแทน ซึ่งในงานวิจัยนี้หมายถึงกรรมการบริษัท สอดคล้องกับ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยที่วางหลักไว้ว่า ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผ่านผู้แทนนิติบุคคล ซึ่งในที่นี้ก็คือ กรรมการบริษัท กรรมการเมื่อมีมากกว่า 1 คน ก็คือคณะกรรมการ กรรมการตรวจสอบที่มาจากกรรมการอิสระอันเป็นกรรมการคนหนึ่งในคณะกรรมการของบริษัทจดทะเบียนจะมีสิทธิหลีกหนีความรับผิดทางกฎหมายด้วยการลาออกได้หรือไม่

โดยสรุปในประเด็นนี้หากวิเคราะห์ตามหลักการกฎหมายไทย สามารถแยกได้เป็นสองช่วงเวลา กล่าวคือ ในห้วงเวลาที่กรรมการบริษัทจดทะเบียน อันรวมถึงกรรมการตรวจสอบด้วยนั้น ยังดำรงตำแหน่งการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะกรรมการบริษัท และในฐานะกรรมการตรวจสอบ หากมีการกระทำอันก่อให้เกิดความรับผิดทางแพ่ง และทางอาญา ในขณะที่เคยดำรงตำแหน่งกรรมการตรวจสอบอยู่ ก็ควรยังคงต้องรับผิดตามหลักกฎหมายปัจจุบันได้ทั้งทางแพ่งและอาญา ส่วนห้วงเวลาที่ได้ลาออกจากตำแหน่งไปแล้วก็เป็นการสิ้นสุดความรับผิดทั้งทางแพ่งและอาญา ในการกระทำที่ตนไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมในส่วนกฎหมายบริษัทและกฎหมายหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ของไทย เปรียบเทียบกฎหมายบริษัทและกฎหมายหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ของต่างประเทศ ซึ่งผู้วิจัยเลือกให้สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร เป็นกลุ่มตัวอย่างของประเทศระบบกฎหมาย Common Law ในขณะที่ญี่ปุ่นเป็นกลุ่มตัวอย่างของประเทศระบบกฎหมาย Civil Law และเพื่อให้เกิดความชัดเจน ผู้วิจัยได้ตรวจพบงานวรรณกรรมใน Encyclopaedia Britannica ระบุว่าระบบกฎหมายญี่ปุ่นมีลักษณะอันใกล้เคียงกับระบบ civil law ของยุโรปมากกว่าระบบ common law[21] เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายบริษัทของญี่ปุ่น พบว่าความรับผิดของกรรมการตรวจสอบมีลักษณะใกล้เคียงกับระบบไทยในเชิงโครงสร้าง

การศึกษาความรับผิดของกรรมการตรวจสอบ ตามกฎหมายบริษัท Companies Act 2006 ของสหราชอาณาจักร พบว่าไม่มีบทบัญญัติเรื่องกรรมการตรวจสอบ เช่นเดียวกับกฎหมายบริษัทมหาชนจำกัดของไทยที่ไม่มีบทบัญญัติอันเกี่ยวโยงกับกรรมการตรวจสอบ แต่พบว่ามีปรากฏในกฎหมายหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ของไทย ในขณะที่กฎหมายบริษัท Companies Act 2006 จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า Companies Act 2006 ของสหราชอาณาจักรมีบทลงโทษทางอาญาสำหรับกรรมการบริษัทอยู่หลายมาตรา ไม่ใช่แค่บทลงโทษทางแพ่งหรือค่าปรับทางการเงินเท่านั้น

ในขณะที่ในสหรัฐอเมริกา ความรับผิดของกรรมการตรวจสอบในทางแพ่งก็จะเป็นไปตามกฎหมายบริษัทแห่งมลรัฐที่ผู้เริ่มก่อการจัดตั้งบริษัทไปขอจดทะเบียนในมลรัฐนั้น ๆ และทุกบริษัทก็จะถูกกำกับอย่างเข้มงวดภายใต้กฎหมายของรัฐบาลกลาง เช่น Securities Exchange Act of 1934 และ Sarbanes-Oxley Act of 2002

[21] Encyclopaedia Britannica, “Japanese Law: History, Legal System & Rights,” accessed 19 May 2026, https://www.britannica.com/topic/Japanese-law.

ฉะนั้นโดยสรุป ตามที่ได้มีการศึกษาค้นคว้า จึงมีความเห็นว่า มาตรา 89/7 แห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 กรรมการตรวจสอบน่าจะต้องรับผิดหากละเลยหน้าที่ตรวจสอบ แม้หลังพ้นตำแหน่งได้ หากพิสูจน์ได้ว่ากรรมการตรวจสอบได้รู้เห็นหรือไม่คัดค้านการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ข้อเสนอแนะหรือแนวทางแก้ไข

ผู้วิจัยมีข้อนำเสนออยู่สองแนวทางคือ 1. เสนอแนวตีความแบบขยายความเพื่อให้มีผลทั้งทางแพ่งและอาญา หากจะยังไม่มีการแก้ไขกฎหมาย พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535

มาตรา 4 ในนิยามคำว่า “กรรมการ” หมายความว่า กรรมการของบริษัทมหาชนจำกัด

หากบทบัญญัตินี้ยังคงไม่ได้รับการแก้ไข ข้อเสนอของผู้วิจัยที่มีต่อผู้บังคับใช้กฎหมาย เห็นควรจะต้องตีความตามความเป็นจริงว่า กรรมการของบริษัทมหาชนจำกัดคือ กรรมการทุกคนที่ได้รับการแต่งตั้งจากที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น

พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535

“มาตรา 89/7 ในการดำเนินกิจการของบริษัท กรรมการและผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วย

ความรับผิดชอบ ความระมัดระวัง และความซื่อสัตย์สุจริต รวมทั้งต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย วัตถุประสงค์ ข้อบังคับของบริษัท และมติคณะกรรมการ ตลอดจนมติที่ประชุมผู้ถือหุ้น”

กรณีกรรมการอิสระที่ได้มาเป็นกรรมการตรวจสอบ แม้จะไม่ใช่กรรมการที่มีตำแหน่งบริหาร แต่ความรับผิดชอบในฐานะกรรมการที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ความระมัดระวัง และความซื่อสัตย์สุจริต รวมทั้งต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย วัตถุประสงค์ ข้อบังคับของบริษัท และมติคณะกรรมการ ตลอดจนมติที่ประชุมผู้ถือหุ้นก็พึงควรมีเหมือนกับกรรมการที่เป็นผู้บริหารตามหน้าที่และความรับผิดหากได้เป็นกรรมการตรวจสอบ

ในส่วนความรับผิดทางแพ่งของกรรมการตรวจสอบ เห็นว่า มาตรา 89/18 อันบัญญัติว่า “นอกจากการดำเนินการกับกรรมการตามมาตรา 85 และมาตรา 86 แห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 แล้ว ในกรณีที่กรรมการกระทำการหรือละเว้น กระทำการใด อันเป็นการไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 89/7 จนเป็นเหตุให้กรรมการ ผู้บริหาร หรือ บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องได้ประโยชน์ไปโดยมิชอบ บริษัทอาจฟ้องเรียกให้กรรมการรับผิดชอบ ในการส่งคืนประโยชน์ดังกล่าวให้แก่บริษัทได้ **หรือฟ้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่งจากกรรมการบริษัทคนหนึ่งคนใด หรือกรรมการทุกคนได้หากมิได้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี**

ในกรณีผู้ถือหุ้นคนหนึ่งหรือหลายคนซึ่งถือหุ้นและมีสิทธิออกเสียงนับรวมกันได้ ไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของจำนวนสิทธิออกเสียงทั้งหมดของบริษัทได้แจ้งเป็นหนังสือให้บริษัท ดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว และบริษัทไม่ดำเนินการตามที่ผู้ถือหุ้นแจ้งภายในหนึ่งเดือนนับแต่ วันที่แจ้ง ผู้ถือหุ้นดังกล่าวสามารถใช้สิทธิฟ้องเรียกคืนประโยชน์ตามวรรคหนึ่งแทนบริษัทได้”

ในมาตรานี้ เห็นควรเพิ่มเติมข้อความที่เขียนเส้นใต้ เพื่อให้กรรมการทุกคน ซึ่งรวมถึงกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียน ได้ปฏิบัติตามมาตรา 89/7 แม้การพิสูจน์ความรับผิดทางอาญา อาจต้องพิจารณาเจตนา ซึ่งอาจต้องพิจารณาเป็นรายบุคคล แต่ความรับผิดทางแพ่งของกรรมการบริษัท ในหลายกรณีเป็นความรับผิดร่วมกันทั้งคณะกรรมการ

หรือข้อ 2.เสนอแก้ไขบทบัญญัติบางมาตราในกฎหมายบริษัทมหาชนจำกัด และบางมาตราในกฎหมายหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535

มาตรา 4 ในนิยามคำว่า “กรรมการ” หมายความว่า กรรมการของบริษัทมหาชนจำกัด

ข้อเสนอจากผู้วิจัยคือ ควรแก้ไขนิยามมาตรานี้เป็นกรรมการ หมายความรวมถึงกรรมการทุกคนของบริษัทมหาชนจำกัดที่ไม่ได้มีตำแหน่งบริหารด้วย

ข้อเสนอการแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 จะส่งผลให้มาตรา 89/7 แห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 และมาตราอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดทางกฎหมายของกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียน ได้รับผลการตีความกฎหมายในทางที่เป็นไปตามข้อเสนอของผู้วิจัย โดยไม่จำเป็นต้องตามไปแก้ไขบทบัญญัติบางมาตราในพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 แต่หากจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมคำว่า นิยามคำว่า กรรมการในบริษัทจดทะเบียน ไว้ในพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ด้วยก็จะทำให้เกิดความเป็นธรรมในการรับผิดร่วมกันของกรรมการบริษัทจดทะเบียน ในฐานะความรับผิดที่แต่ละคนควรต้องรับผิดตามหน้าที่ของตน หรือต้องร่วมกันรับผิดในฐานะคณะกรรมการบริษัท โดยไม่ต้องรอการใช้ดุลยพินิจจากผู้บังคับใช้กฎหมาย

ผลลัพธ์ที่ได้ข้อเสนอแนะนี้ จะทำให้กรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียนเกิดความรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา อันเป็นผลมาจากการไม่ปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการตรวจสอบ ทั้งตามหลักกฎหมายและหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี

ความรับผิดทางอาญาของกรรมการตรวจสอบ หากมาตรา 89/7 พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ควรได้รับการแก้ไขหรือตีความ**เพื่อขยายความ**เพื่อให้เท่าทันสถานการณ์การกระทำความผิดของกรรมการบริษัทจดทะเบียน ในยุคปัจจุบัน

ความรับผิดทางอาญาของกรรมการตรวจสอบ จะเป็นไปตาม

มาตรา 281/24 กรรมการหรือผู้บริหารบริษัทผู้ใดไม่ปฏิบัติหน้าที่ด้วย ความรับผิดชอบ ความระมัดระวัง และความซื่อสัตย์สุจริต ตามมาตรา 89/7 จนเป็นเหตุให้บริษัท ได้รับความเสียหาย หรือทำให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ ดังกล่าว ต้องระวางโทษปรับไม่เกินจำนวนค่าเสียหายที่เกิดขึ้นหรือประโยชน์ที่ได้รับ แต่ทั้งนี้ค่าปรับ ดังกล่าวต้องไม่ต่ำกว่าห้าแสนบาท

ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งได้กระทำโดยทุจริต ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่เกิดขึ้นหรือประโยชน์ที่ได้รับ แต่ทั้งนี้ค่าปรับ ดังกล่าวต้องไม่ต่ำกว่าหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กรรมการตรวจสอบ ก็จะถูกรวมอยู่ในคำว่า กรรมการ อันจะทำให้กรรมการตรวจสอบ ที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ความระมัดระวัง และความซื่อสัตย์สุจริต อันตนเองมีหน้าที่พึงต้องทำตามกฎหมายและหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี ควรได้รับโทษทางอาญา พร้อมกับกรรมการผู้บริหาร เนื่องจากตนเองต้องนำเสนอเอกสารข้อมูล ในส่วนที่ตนเองต้องตรวจสอบ ก่อนเข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการบริษัทและตามด้วยที่ประชุมผู้ถือหุ้น

ในส่วนความรับผิดทางแพ่งของกรรมการตรวจสอบ เห็นว่า หากมาตรา 89/18 ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะข้างต้น ก็จะทำให้กรรมการตรวจสอบ มีความรับผิดทางแพ่งอย่างชัดเจน

ผู้วิจัยเห็นว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาอยู่สองแนวทาง ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งแต่ละแนวทางย่อมมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน กล่าวคือ แนวทางแรก การเสนอให้ตีความขยายความบทบัญญัติที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันโดยยังไม่มีการแก้ไขกฎหมายนั้น มีข้อดีในแง่ที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ทันทีโดยไม่ต้องรอกระบวนการนิติบัญญัติซึ่งใช้ระยะเวลานาน และมีความยืดหยุ่นในการปรับใช้กับข้อเท็จจริงเป็นรายกรณีไป อย่างไรก็ตาม แนวทางนี้มีข้อจำกัดที่สำคัญคือ ผลของการตีความย่อมขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้บังคับใช้กฎหมายในแต่ละหน่วยงาน ซึ่งอาจตีความแตกต่างกันได้ ก่อให้เกิดความไม่แน่นอนและขาดเอกภาพในการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากนำไปปรับใช้กับความรับผิดทางอาญาซึ่งต้องตีความโดยเคร่งครัดตามหลักไม่มีความผิดไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย ย่อมอาจถูกโต้แย้งได้ว่าเป็นการตีความที่เกินเลยไปจากเจตนารมณ์ของกฎหมายเดิม

ในขณะที่แนวทางที่สอง การเสนอแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขนิยามคำว่า “กรรมการ” ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 หรือการแก้ไขบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 โดยตรงนั้น มีข้อดีในแง่ที่สร้างความชัดเจนแน่นอนในตัวบทกฎหมาย ลดปัญหาการตีความที่ไม่เป็นเอกภาพดังที่กล่าวมาในแนวทางแรก และหากพิจารณาแก้ไขเพียงนิยามคำว่ากรรมการในกฎหมายบริษัทมหาชนจำกัดให้

ครอบคลุมถึงกรรมการที่ไม่มีตำแหน่งบริหารด้วยแล้ว ย่อมส่งผลเชื่อมโยงไปยังบทบัญญัติมาตรา 89/7 และมาตราอื่นที่เกี่ยวข้องในกฎหมายหลักทรัพย์ฯ โดยอัตโนมัติ โดยไม่จำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายหลักทรัพย์ฯ ตามไปด้วยแต่อย่างใด อันเป็นการแก้ไขที่จุดเดียวแต่ให้ผลครอบคลุมทั้งระบบ กระนั้นก็ตาม แนวทางนี้ย่อมมีข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลา เนื่องจากต้องผ่านกระบวนการนิติบัญญัติซึ่งใช้เวลานานกว่าจะมีผลใช้บังคับ และในระหว่างที่กฎหมายยังไม่ได้รับการแก้ไข ช่องว่างทางกฎหมายในเรื่องความรับผิดของกรรมการตรวจสอบก็ยังคงดำรงอยู่เช่นเดิม นอกจากนี้ การแก้ไขนิยามให้มีความหมายกว้างขึ้นยังต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง เพื่อมิให้ส่งผลกระทบเกินเลยไปถึงกรรมการประเภทอื่นที่มิได้มีเจตนารมณ์จะให้อยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัตินี้

ท้ายสุดนี้ หากเป็นได้ตามข้อเสนอแนะก็จะทำให้เกิดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับขอบเขตและระยะเวลาความรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญาของกรรมการตรวจสอบ อันนำไปสู่การพัฒนามาตรฐานการใช้ดุลพินิจและกลไกคุ้มครองกรรมการที่ปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริตได้ในอนาคต โดยองค์กรตุลาการ และผู้บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียน